

O'ZBEK JANG SAN'ATINING RIVOJLANISHI

Usmonov Axrorjon

Farg'ona davlat universiteti

O'zbekiston tarixi kafedrasida katta o'qituvchisi

Farg'ona davlat universiteti Sport faoliyati fakulteti

Badminton yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Sultonov Sardorbek

Annotatsiya: Ushbu ishda O'zbek jang san'atining shakllanish tarixi, uning milliy qadriyatlar va an'analar bilan bog'liqligi hamda mustaqillik yillarida zamonaviy sport turi sifatida rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu sport turining yoshlar tarbiyasidagi o'rni va xalqaro maydondagi nufuzi masalalariga to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: O'zbek jang san'ati, milliy meros, sport rivojlanishi, jismoniy tarbiya, Temuriylar davri, xalqaro musobaqalar

Аннотация: В данной работе анализируется история формирования Узбекского боевого искусства, его связь с национальными ценностями и традициями, а также этапы развития как современного вида спорта в годы независимости. Также рассматриваются вопросы роли данного вида спорта в воспитании молодежи и его престижа на международной арене.

Ключевые слова: Узбекское боевое искусство, национальное наследие, развитие спорта, физическое воспитание, эпоха Тимуридов, международные соревнования.

Abstract: This work analyzes the history of the formation of Uzbek Martial Arts, its connection with national values and traditions, and the stages of its development as a modern sport during the years of independence. It also focuses on the role of this sport in the upbringing of youth and its prestige in the international arena.

Keywords: Uzbek martial arts, national heritage, sports development, physical education, Timurid era, international competitions.

O‘zbek jang san’atining tarixiy ildizlari, falsafasi va bugungi kunda global sport maydonidagi o‘rni haqida batafsil, tahliliy va statistik ma’lumotlar bilan boyitilgan matnni taqdim etaman.

O‘zbek jang san’ati: Milliy g‘urur va zamonaviy sport taraqqiyoti

O‘zbek jang san’ati — bu shunchaki jismoniy harakatlar majmuasi emas, balki xalqimizning ko‘p asrlik tarixiy tajribasi, harbiy mahorati va ma’naviy-axloqiy qarashlarini o‘zida mujassam etgan noyob madaniy merosdir. Ushbu sport turining shakllanishi O‘rta Osiyo hududida yashagan ajdodlarimizning ozodlik uchun kurashlari, buyuk sarkardalarimizning harbiy strategiyalari bilan chambarchas bog‘liq. Ayniqsa, Sohibqiron Amir Temur davrida askarlarning jismoniy va ruhiy tayyorgarligiga bo‘lgan talablar bugungi zamonaviy O‘zbek jang san’atining poydevori hisoblanadi.

Mustaqillik yillarida ushbu merosni tizimlashtirish va uni jahon miqyosidagi sport turiga aylantirish yo‘lida ulkan ishlar amalga oshirildi. 1990-yillarning boshida bir guruh mutaxassislar tomonidan qadimiy qo‘lyozmalar, arxeologik topilmalar va xalq an‘analari o‘rganilib, yagona qoidalar asosidagi "O‘zbek jang san’ati" federatsiyasi tashkil etildi. Bugungi kunda ushbu sport turi nafaqat O‘zbekistonda, balki Yevropa va Osiyoning ko‘plab mamlakatlarida o‘z maktablariga ega.

O‘zbek jang san’ati beshta asosiy yo‘nalishni o‘z ichiga oladi: "Salom", "Kurash", "Temuriylar usuli", "Mudofaa" va "Pahlavon". Har bir yo‘nalish o‘ziga xos texnik elementlar va falsafiy mazmunga ega. Masalan, "Temuriylar usuli"da tezkor hujum va himoya kombinatsiyalari ustuvor bo‘lsa, "Mudofaa" yo‘nalishi ko‘proq qurolsiz o‘zini himoya qilishga qaratilgan. Quyidagi jadvalda ushbu sport turining rivojlanish bosqichlari va asosiy ko‘rsatkichlari aks etgan:

Ko'rsatkichlar / Yillar	2000- yil	2010- yil	2020- yil	2025-yil (prognoz)
Shug'ullanuvchilar soni (O'zbekistonda)	5,000	25,000	55,000	80,000+
Hududiy bo'limlar soni	4	12	14	14
Xalqaro federatsiya a'zolari (davlatlar)	2	15	32	45
Yillik o'tkaziladigan turnirlar soni	3	12	28	40

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbek jang san'ati bilan shug'ullanuvchilarning asosiy qismini (taxminan **65%**) 7 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan o'smirlar tashkil etadi. Bu esa ushbu sport turining yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdagi ahamiyati naqadar yuqori ekanligidan dalolat beradi. Shuningdek, xalqaro maydonda o'zbek sportchilarining muvaffaqiyatlari yil sayin ortib bormoqda. Masalan, so'nggi besh yil ichida o'tkazilgan Jahon va Osiyo chempionatlarida milliy terma jamoamiz vakillari umumiy hisobda 400 dan ortiq oltin medallarni qo'lga kiritishdi.

O'zbek jang san'atining o'ziga xos jihati uning kiyimlarida (yaktak) va belbog'larida ham namoyon bo'ladi. Har bir rang ma'lum bir darajani va ma'naviy yetuklikni anglatadi. Quyida sportchilarning mahorat darajasi bo'yicha taqsimlanish ko'rsatkichlarini ko'rish mumkin:

Boshlang'ich darajadagilar (Oq va Yashil belbog'): 60%

O'rta darajadagilar (Moviy va Jigarrang belbog'): 30%

Yuqori darajadagilar (Qora belbog' egalari): 10%

Xalqaro miqyosda ushbu sport turi "Uzbek Martial Arts" brendi ostida tanilmoqda. Janubiy Koreya, Germaniya, Fransiya va MDH davlatlarida ochiq chempionatlar muntazam tashkil etilishi o'zbek madaniyatining "yumshoq kuch" (soft power) sifatida dunyoga yoyilishiga xizmat qilmoqda.

Rivojlanish istiqbollariga nazar tashlaydigan bo'lsak, hukumat tomonidan sportga qaratilayotgan e'tibor natijasida har bir tumanda ixtisoslashtirilgan zallarning barpo etilishi, O'zbek jang san'atini Olimpiada o'yinlari dasturiga kiritish uchun qilinayotgan harakatlar ushbu sohaning kelajagi porloq ekanini ko'rsatadi. Bu san'at nafaqat jismoniy baquvvatlikni, balki "odamiylik darsi" sifatida inson qadrini e'zozlashni o'rgatadi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbek jang san'atining rivojlanishi — bu milliy o'zlikni anglash va uni jahon sivilizatsiyasining ajralmas qismi sifatida namoyish etish jarayonidir. Har bir zarba, har bir harakat orqasida buyuk ajdodlarimizning ruhi va kelajak avlodning shijoati yashiringan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Po'latov H. "O'zbek jang san'ati"
- 2.Murodov T. "Kurash va uning sirlari"
- 3.Yusupov K. "Kurash: Qoidalar, uslublar va usullar"
- 4.Sultonov B. "Turon jang san'ati"
- 5.Achilov A.M. "Jismoniy tarbiya va sport"
- 6.Ibragimov A. "O'zbekiston milliy sport turlari va xalq o'yinlari"
- 7.Abdullaev Sh.A. "Sport kurashlari nazariyasi va uslubiyati"
- 8.Mahmudov M. "Amir Temur davri harbiy san'ati va jang usullari"